

Odnos kvalitete prošlog odnosa s ocem i nekih značajki rizičnog ponašanja kćeri (pilot istraživanje)

UDK: 316.624.2-053.6/.8-055.2

159.942

316.356.2-055.52-055.1

Prethodno priopćenje

Primljeno: 22. 09. 2014.

Izv. prof. dr. sc. Maja Ljubetić¹

Odsjek za pedagogiju

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

ljubetic@ffst.hr

Mr. Vedrana Batinica²

vedranabolkovec@gmail.com

Sažetak

Znanstvena literatura svjedoči o ulozi i važnosti roditeljstva obaju roditelja za cjelovit i zdrav razvoj djeteta, no uočljiv je nerazmjer u istraživanju uloge i značaja majke u odnosu na oca. Količina i kvaliteta uključenosti očeva u život i odrastanje kćeri izuzetno je značajna za njen cjelovit i zdrav razvoj, pa je cilj ovog pilot istraživanja bio utvrditi postoji li povezanost između količine i

¹ Maja Ljubetić sudjelovala je u nastavi na više hrvatskih sveučilišta te na PMF-u Sveučilišta u Mostaru, kako u redovitom tako i na doktorskom studiju. Autorica je više od sedamdeset znanstvenih i stručnih radova, poglavlja u knjigama te devet knjiga (znanstvenih monografija i priručnika) iz područja obiteljske i predškolske pedagogije i jednog sveučilišnog udžbenika iz područja partnerstva obitelji i odgojno-obrazovne ustanove.

² Vedrana Batinica, magistra je primarnog obrazovanja, sa završenim smjerom ranog učenja engleskog jezika. Trenutno je na zamjeni u OŠ u Kistanju,

kvalitete očeve uključenosti i kćerina izbora rizičnih ponašanja u adolescenciji i kasnijoj dobi.

Provedeno pilot istraživanje na uzorku od 127 ispitanica pokazalo je da sudionice najmlađe dobne skupine značajno većom procjenjuju kvalitetu odnosa s ocem u odnosu na starije sudionice te da sudionice koje lošijom procjenjuju kvalitetu odnosa s očevima ne iskazuju više rizičnog ponašanja u odrasloj dobi, izuzev veće sklonosti konzumiranju droga.

Ključne riječi: kćer, otac, razvoj, rizična ponašanja, uključenost

Uvod

Razumijevati obiteljsku zajednicu, posebice onu koja egzistira u današnjem nepredvidivom i često kaotičnom svijetu, njen značaj i moguće kratkoročne i dugoročne učinke na cjelovit i zdrav razvoj djece (i odraslih u toj zajednici) te niz drugih aspekata koji ju determiniraju, svakom istraživaču je izazov.

Iako je obitelj kao jedna od najstarijih društvenih zajednica doživjela mnoge promjene u svojoj strukturi i funkcijama te unatoč činjenici da se s društvenim i gospodarskim promjenama mijenja i subjektivno poimanje obitelji, istraživanja govore da hrvatski građani još uvijek ocjenjuju obitelj kao najvažniju vrijednost (Raboteg-Šarić, Pećnik i Josipović, 2003.; Matulić, 2002.). Ovakve nalaze potvrđuju i inozemna istraživanja prema kojima, na skali životnih vrijednosti većina ljudi i dalje visoko cijeni obitelj, pa je Bogenschneider (2000.) utvrdila da 90% oženjenih/udanih pojedinaca najveće životno zadovoljstvo pronalazi upravo u obitelji.

Unatoč često dramatičnim povijesnim promjenama i njihovim refleksijama na obitelj i njenu strukturu, a posebice njene primarne funkcije, mnoge od njih zadržane su i danas.

Reprodukcija i regulacija seksualnog ponašanja, ekonomska sigurnost, izgradnja i njegovanje kvalitetnih odnosa među članovima obiteljske zajednice, socijalizacija potomaka, stabilizacija odraslih članova obitelji, pružanje emocionalne potpore, transfer vrijednosti, jezika i kulture i sl. (Ferić, 2009.; Mrnjauš, 2008.; Čudina-Obrodović i Obradović, 2006.; Raboteg-Šarić i sur., 2003.; Sabatier i Lannegrand-Willems, 2005.; Rosić i Zloković 1998.; Visković, 2013.) neke su od temeljnih zadataka odraslih (roditelji, skrbnici) koje ponekad, slijedom okolnosti i osobnih izbora mijenjaju prioritete, ali nikada svoju bit. Kvalitetno obavljene obiteljske funkcije, unutar stabilne obiteljske strukture, ključne su za njeno održavanje te cjelovit i zdrav razvoj svih pojedinaca unutar obiteljske zajednice, a time i cjelokupnog društva.

Jedna od najzahtjevnijih, najodgovornijih i najkompleksnijih uloga koje pojedinac ima u životu je ona roditeljska (Moriarty i Fine, 2001.). Klarin (2006., 24) roditeljstvo smatra „najizazovnijim i najkompleksnijim zadatkom odraslog čovjeka“, a Moriarty i Fine, (2001.) te Arendell (1997.) roditeljstvo vide kao proces koji od roditelja zahtijeva prilagodbu, rast i sazrijevanje te stalno učenje novih vještina u odgoju djece. Roditeljstvo je proces, zadaća i uloga koja unosi u živote bračnih partnera korjenite promjene (Obradović i Čudina-Obradović, 2001.; Ljubetić, 2007.), koji su ponekad veliki izazov roditeljima kojem ne uspijevaju uspješno odgovoriti. U suvremenim uvjetima života, roditeljska uloga na stalnoj je kušnji, čini se, mnogo više nego ikada do sada.

Povijesni, socijalni i kulturni kontekst u kojem egzistiraju današnje obitelji značajno je izmijenjen u odnosu na generacije unatrag nekoliko desetljeća, pa su shvaćanja i uvjerenja vezana za djetinjstvo i roditeljstvo promijenjena. U novije vrijeme, stereotipi spolnih uloga polako gube na svojoj snazi, pa u mnogim obiteljima u odgoju djece sudjeluju ravnopravno oba roditelja. O suvremenim očevima se govori kao „uključenim očevima“ i „očevima njegovateljima“ koji su posljednjih desetljeća prošli „tihu revoluciju“ i „razvili nove i vrlo različite obrasce pripadanja ženi, djeci i obiteljima“ (Gerson, 1997, 120).

Mnogobrojna znanstvena literatura svjedoči o ulozi i važnosti roditeljstva (majčinstva i očinstva) na cjelovit i zdrav razvoj djeteta (Karpowitz, 2001.; Sirridge, 2001.; Moriarty i Fine, 2001.), no uočljiv je nesrazmjer u istraživanju uloge i značaja majke u odnosu na oca (Bezinović i Smojver-Ažić, 2000.; Scheffler i Naus, 1999.; Katorski, 2003.; Nielsen, 2001.; Norment i Chappell, 2003.; Goossen, 2009.).

Otac-kći odnos – koliko je važan?

Autorica Nielsen (2001.) navodi kako je u posljednjih 30-ak godina publicirano nešto više od 1300 knjiga posvećenih majka-kći odnosima, a svega 900 knjiga i to poglavito priča za djecu koje se bave odnosima očeva i kćeri. Istodobno, svega 500 knjiga je posvećeno majka-sin odnosima, ali je zato gotovo 1300 knjiga posvećeno očevima i sinovima. Vrlo je slična situacija i s Internetom gdje je mnogo više mrežnih stranica posvećeno majkama i kćerima, nego očevima i kćerima. Očito je, kako „mnogi pisci, izdavači i čitatelji, ali i posjetitelji interaktivnih mrežnih stranica vjeruju kako otac-kći odnos zaslužuje manje pozornosti od drugih obiteljskih odnosa“, zaključuje Nielsen (2001., 280).

Rezultati znanstvenih istraživanja uvjeravaju nas u suprotno, ističući ulogu i značaj očeve uloge na razvoj kćeri. Katorski (2003.) naglašava kako iskustvo odnosa koji je kći imala s ocem tijekom odrastanja, prati kćer čitav život, štoviše, to je najznačajniji čimbenik koji utječe na njen život. Taj odnos je znakovit za kvalitetu nje-

nih budućih odnosa posebice onih romantične prirode. Istraživanje autorice Katorski (2003.), u kojem je sudjelovala 181 žena, pokazalo je izravnu vezu stila privrženosti u odnosu otac-kći, kćerina zadovoljstva kvalitetom odnosa s ocem te kćerine komunikacijske prilagodljivosti.

Nilsen (2001.) naglašava kako očevi općenito imaju isti, ili čak veći utjecaj na kćeri u mnogim aspektima njihova života nego majke, a posebice se taj utjecaj ogleda u kćerinoj sposobnosti izgradnje povjerenja i građenja odnosa s muškarcima. Žene koje imaju kvalitetne odnose s očevima su samouvjerenije, samopouzdanije i uspješnije u školovanju i izgradnji karijere od onih koje nisu imale zadovoljavajući otac-kći odnos (Goossen, 2009.). Isto dokazuju i Norment i Chappell (2003.) naglašavajući kako je veza između oca i kćeri jedna od najčvršćih na svijetu te ako su otac i majka primjereni modeli za identifikaciju, kći će najvjerojatnije izrasti u samouvjerenu i neovisnu mladu ženu.

Schaffer (2000.) i Lindahl (1998.) naglašavaju kako iskustva stečena u djetinjstvu u odnosu s njihovim roditeljima mogu značajno determinirati kvalitetu roditeljstva majki i očeva, pa će pozitivna osobna iskustva biti dobra polazna osnova za građenje kvalitetnih afektivnih veza i unapređivanje odnosa s vlastitom djecom.

Jesu li očevi svjesni koliko su značajni za zdrav i cjelovit razvoj svojih kćeri?

Autorica Goossen (2009.) pozivajući se na istraživanje Roper Poll (2004.) navodi kako svega 30% očeva vjeruje da je njihova aktivna uključenost u kćerino odrastanje bila od vitalnog značaja za njeno zdravlje i dobrobit. Ostali su vrlo vjerojatno pod jakim utjecajem uvriježenih predrasuda prema kojima su za odgoj djece, posebice kćeri, zadužene majke. Istodobno, rezultati 15-godišnje studije autorice Nielsen (2001., 2007.) provedene na uzorku od 423 studentice, a s ciljem utvrđivanja odnosa studentica sa svojim očevima, pokazuju kako bi kćeri voljele da su imale emocionalno i osobno bliži kontakt sa svojim očevima. Tada bi mogle „puno bliskije i ležernije s očevima komunicirati o osobnim pitanjima kao što su primjerice, bračni problemi i razvod, uživanje droge i alkohola, financijska pitanja, depresija, poremećaji hranjenja i spolni odnosi prije braka“ (Nielsen, 2007., 7-8).

No, što je s onim ženama koje su odrastale jedan dio, ili pak, cijeli život bez oca?

Comings i sur. (2002., 1046) naglašavaju kako „djevojke koje su odrastale bez očeva u prvih sedam godina života, pokazuju znakove ranog ulaska u pubertet, ranu seksualnost i nestabilne veze kao odrasle osobe“. Kćeri koje su odrasle bez oca (posebice u slučajevima napuštanja) značajno su sklonije destruktivnom ponašanju od onih koje su odrastale uz svoje očeve. Odsustvo očeva na različite načine utječe na razvoj djece. Primjerice, odsustvo očeva često je praćeno financijskim poteškoćama (Garfinkel, McLanahan i Robins, 1994.), a u zemljama u kojima su ekonomske prilike obitelji važan korelat kvalitete obrazovanja, odsustvo očeva povezano je i s obra-

zovnim postignućima djece. Djeca koja odrastaju bez oca ponekad imaju doživljaj napuštenosti koji se povezuje s višim razinama stresa (Lamb, 1999.; McLoyd, 1998.) te su u većem su riziku od emocionalnih poteškoća i lošije psihološke prilagodbe, ali su i sklonija eksternaliziranim i internaliziranim poteškoćama (Kelly, 2000.; Painter i Levine, 2000.). Također, očeva uključenost i kvaliteta odnosa s djecom tijekom odrastanja pokazala se važnom za internalizirane i eksternalizirane simptome (Flouri i Buchanan, 2002.; King i Sobolewski, 2006.).

Očito je kako očevi zaista imaju veliki značaj na svoje kćeri i njihov razvoj kao osobe. Ovisno o razini uključenosti oca u život svoje kćeri ovisi i razvoj njene osobnosti (Goossen, 2009.). Kvaliteta odnosa na relaciji otac – kćer tijekom adolescentnih godina protektivni je čimbenik za psihološki stres u odrasloj dobi žena (Flouri i Buchanan, 2003.).

S obzirom da je rastuća stopa razvoda braka jedna od najočitijih promjena u strukturi obitelji posljednjih nekoliko desetljeća (Harkonen, 2013.) te da je, prema podacima Državnog zavoda za statistiku RH (Statistički ljetopis RH, 2013.), u 2012. godini u Hrvatskoj četvrtina brakova završila razvodom, znanstveni pristup istraživanju fenomena odsutnosti oca u životu kćeri postaje sve značajniji. Odsutnim očevima smatraju se oni koji tijekom dužeg vremenskog razdoblja ne žive sa svojom djecom zbog različitih razloga (razvod, rastava, odsluženje zatvorske kazne, rad u vojsci ili pomorstvu i sl.) odnosno češće su odsutni nego prisutni u njihovu životu.

Negativne posljedice razvoda roditelja pogađaju svu djecu, a posebice kćeri (Krohn i Bogan, 2001.). Djevojke i mlade žene koje imaju nestabilnu očinsku figuru tijekom svog odrastanja sklonije su neplaniranim trudnoćama, niskog su samopoštovanja i češće napuštaju srednju školu te odustaju od fakulteta. Posljedično, kao odrasle osobe, vjerojatnije će biti izložene siromaštvu i razvodu braka, ali i veća je vjerojatnost da budu promiskuitetne, naglašava Mancini (2010.).

Cilj i problemi istraživanja

Nezadovoljavajući odnos između oca i kćeri u ranom djetinjstvu, ali i tijekom njena odrastanja može ostaviti posljedice na njen zdravi rast i razvoj. Neke od tih posljedica moguća su rizična ponašanja koje žene izabiru, primjerice pušenje, konzumiranje droga i alkohola, krađe, promiskuitetno ponašanje i sl. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati kakvim žene odrasle dobi procjenjuju odnos s ocem tijekom odrastanja te postoji li povezanost između tih procjena zadovoljstva odnosom s ocem te njihova izbora rizičnih ponašanja u adolescenciji i kasnijoj dobi.

Problemi istraživanja

1. Ispitati razlikuju li se sudionice u procjeni kvalitete odnosa s ocem s obzirom na dob i razinu obrazovanja
2. Ispitati razlikuju li se sudionice u rizičnom ponašanju s obzirom na dob i razinu obrazovanja
3. Ispitati odnos između procjene kvalitete odnosa s ocem i rizičnog ponašanja sudionica

Hipoteze istraživanja

- H1:** Mlađe sudionice, u odnosu na starije procjenjuju odnos s ocem značajno kvalitetnijim
- H2:** Procjena kvalitete odnosa s ocem ne ovisi o stupnju obrazovanja sudionica
- H3:** Sudionice koje lošije procjenjuju kvalitetu odnosa s očevima pokazuju više rizičnog ponašanja u odrasloj dobi.

Metoda

Uzorak i postupak istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo 127 sudionica čija je struktura s obzirom na dob i razinu obrazovanja prikazana u Tablici 1.

Tablica 1. Struktura uzorka

varijabla	kategorije	N (f)	N (%)
dob	18 do 25 godina	59	46
	26 do 35 godina	45	35
	36 do 45 godina	23	19
razina obrazovanja	SSS	53	42
	VŠS	26	20
	VSS i više	48	28

Instrumenti istraživanja

U provedbi pilot-istraživanja korištena je prevedena inačica upitnika *Amount and quality of parental involvement* i *A scale of risk-taking behaviors*, autorice Peterson (2004.). Prvi dio upitnika odnosi se na opće podatke o sudionicama, a sastoji se od tri pitanja višestrukog izbora (starost i obrazovanje te definiranje statusa osobe koja je imala ulogu oca u životu kćeri/sudionice, ako nije odrastala uz biološkog oca).

Drugi dio upitnika odnosi se na količinu i kvalitetu odnosa s ocem tijekom odrastanja i sastoji se od 9 tvrdnji. Uz svaku tvrdnju ponuđena je skala procjene s pet stupnjeva pri čemu 1 znači uopće se ne slažem, a 5 potpuno se slažem. Zadatak sudionica je bio da za svaku tvrdnju procijene koliko se odnosi na njih.

Prije provođenja faktorske analize u drugom dijelu upitnika provjerena je podobnost matrice za faktorizaciju primjenom Kaiser-Meyer-Olkin testa te Bartlettovog testa sfericiteta. Budući da su oba testa pokazala da je matrica podobna za faktorizaciju (KMO=0.94; Bartlettov $\chi^2=961.39$; $p=.00$), provedena je faktorska analiza metodom glavnih komponenta koja je ponudila jednofaktorsko rješenje. Stoga je ukupni rezultat na Upitniku formiran kao linearna kombinacija procjena na svih devet tvrdnji. Faktorska zasićenja, kao i psihometrijske značajke ukupnih rezultata prikazane su u Tablici 2.

Tablica 2. Faktorska zasićenja tvrdnji te psihometrijske značajke *Upitnika odnosa s ocem*

Tvrdnje	F1
1. Moj otac i ja proveli smo puno kvalitetnog vremena zajedno.	.88
2. Moj otac bi me uvijek podržavao i podupirao u životu.	.91
3. Prijatelji bi mi često rekli kako bi voljeli da su i njihovi očevi poput mog.	.79
4. Činilo mi se da je otac uživao u vremenu koje smo provodili zajedno.	.89
5. Otac mi je uzor i više bih voljela biti poput njega.	.83
6. Tata je bio u školi kada je bilo potrebno, na priredbama, utakmicama i ostalim mojim aktivnostima kada god je to bilo moguće.	.78
7. Uvijek sam osjećala da s ocem mogu o svemu razgovarati.	.82
8. Otac me uvijek hvalio za moja postignuća.	.79
9. Otac mi je pružio bezuvjetnu ljubav.	.87
% objašnjene varijance	71%
Cronbach α	.95
M (sd)	34.13 (9.52)
raspon rezultata	9-45
Kolmogorov-Smirnov d	.18*

* $p < .05$

Budući da je rezultat Kolmogorov – Smirnov testa pokazao da se raspodjela rezultata na Upitniku značajno razlikuje od normalne raspodjele (Tablica 2.), u daljnjoj analizi rezultata primijenit će se neparametrijski testovi.

Treći dio upitnika odnosi se na rizična ponašanja poput konzumiranja alkohola, droga, krađe i sl. (usp. tablicu 4), a sastoji se od 8 pitanja na koja su sudionice trebale

odgovoriti s da ili ne. Pouzdanost tog dijela upitnika je zadovoljavajuća i Cronbachov alfa iznosi $\alpha=.70$.

Postupak

Ispitivanje je provedeno u svibnju 2013. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu. Sudionice istraživanja upućene su u svrhu i cilj istraživanja te su upitnici primijenjeni individualno. Anonimnost je osigurana na način da se nisu prikupljali podaci o identitetu sudionica, a sudionice su nakon ispunjavanja upitnika same ulagale anketne upitnike među upitnike drugih ispitanica. Nakon što su upitnici podijeljeni, sudionicama su pročitane upute za popunjavanje upitnika. Također, naglašeno je da u svakom trenutku mogu odustati od anketiranja, a posebno su zamoljene za iskrenost u davanju odgovara.

Rezultati i rasprava

Kako bi se odgovorilo na prvi problem istraživanja, odnosno kako bi se ispitalo razlikuju li se sudionice u procjeni kvalitete odnosa s ocem s obzirom na dob i obrazovanje provedene su dvije Kruskal-Wallisove analize varijance s varijablama dobi i razinom obrazovanja kao nezavisnim varijablama. Rezultati tih analiza prikazani su u Tablici 3.

Tablica 3. Rezultati Kruskal-Wallis testova za testiranje učinaka dobi i razine obrazovanja na kvalitetu odnosa s ocem

nezavisna varijabla	kategorije	C	H (2, N=127)	p
dob	18 do 25 godina	4.33	11.78	.003
	26 do 35 godina	4.11		
	36 do 45 godina	4.00		
razina obrazovanja	SSS	4.11	.76	.68
	VŠS	4.28		
	VSS i više	4.17		

Iz Tablice 3. vidljivo je da postoji značajna razlika u procjeni kvalitete odnosa s ocem s obzirom na dob pri čemu mlađe sudionice procjenjuju kvalitetu tog odnosa značajno većom nego sudionice iz ostale dvije dobne kategorije među kojima nema razlike. Moguće obrazloženje dobivenih podataka nalazi se u činjenici da se većina žena u odrasloj dobi (dvije starije skupine sudionica) nalazi u različitim novim ulogama (žena, majka, djelatnica...) i da vrlo često ne žive u zajedničkom domaćinstvu sa svojim očevima, te mijenjaju i percepciju muškaraca, pa tako i vlastita oca. Vrlo je

vjerojatno kako analiziraju ponašanja svojih partnera prema djeci te ih uspoređuju s ponašanjima vlastitih očeva u sličnim životnim situacijama te tako postaju kritičnije prema njima. Nadalje, moguće je zaključiti kako sudionice neovisno o razini obrazovanja podjednako procjenjuju kvalitetu svoga odnosa s ocem i njegova utjecaja na vlastiti život. Vrlo je vjerojatno kako osobno iskustvo i emocionalni doživljaj s njim u svezi nije moguće modificirati obrazovanjem (posebice, ako je isti bio neugodan). S obzirom na dobivene rezultate, moguće je odbaciti hipotezu H2 te zaključiti kako u ispitivanoj populaciji procjena kvalitete odnosa s ocem ne ovisi o stupnju obrazovanja. Nadalje, hipotezu H1 možemo prihvatiti budući da su rezultati pokazali kako sudionice najmlađe dobne skupine ipak značajno većom procjenjuju kvalitetu odnosa s ocem u odnosu na ostale, starije sudionice.

Kako bi se odgovorilo na drugi problem istraživanja te ispitalo razlikuju li se sudionice u rizičnom ponašanju s obzirom na dob i razinu obrazovanja provedeno je niz hi-kvadrat testova kojima su uspoređeni odgovori sudionica na pitanja o iskustvu rizičnih ponašanja s obzirom na dob i razinu obrazovanja. Ti rezultati prikazani su u Tablici 4 iz koje je vidljivo da nisu utvrđene razlike u ni jednom rizičnom ponašanju s obzirom na dob i razinu obrazovanja.

Tablica 4. Rizično ponašanje s obzirom na dob i razinu obrazovanja (rezultati χ^2 testova)

	dob		razina obrazovanja	
	χ^2	p	χ^2	p
pušenje cigareta	.38	.83	.07	.96
rizični spolni odnosi	1.97	.39	1.24	.52
alkoholizirano stanje	2.12	.35	3.06	.22
krađa	3.03	.22	.81	.66
vožnja pod utjecajem alkohola	3.58	.17	3.30	.19
konzumiranje droge	3.09	.21	.66	.72
stopiranje	4.54	.10	2.77	.25
veza sa zlostavljačem	2.98	.22	.29	.86

Kako bi se odgovorilo na treći problem istraživanja te istražilo postoje li razlike u rizičnom ponašanju sudionica s obzirom na procijenjenu kvalitetu odnosa s ocem, provedeno je niz Mann-Whitney U testova. Formirane su dvije skupine sudionica – jednu skupinu su sačinjavale sudionice koje su potvrdno odgovorile na pojedino pitanje o rizičnom ponašanju, dok su drugu skupinu sačinjavale sudionice koje su odgovorile negativno. Primjenom Mann-Whitney U testova provjereno je razlikuju

li se te dvije skupine sudionica u procijenjenoj kvaliteti odnosa s ocem. Rezultati tih testova prikazani su u Tablici 5.

Tablica 5. Razlike u procjeni kvalitete odnosa s ocem s obzirom na rizično ponašanje (rezultati Mann-Whitney testova)

	skupina	N	U	z	p
pušenje cigareta	da	46	1674.0	.95	.34
	ne	81			
rizični spolni odnosi	da	14	629.5	1.25	.21
	ne	113			
alkoholizirano stanje	da	93	1556.5	.13	.89
	ne	34			
krađa	da	24	998.5	1.46	.14
	ne	103			
vožnja pod utjecajem alkohola	da	31	1302.0	1.05	.29
	ne	96			
konzumiranje droga	da	30	1101.1	2.01	.04
	ne	97			
stopiranje	da	54	1905.5	.32	.74
	ne	73			
veza sa zlostavljačem	da	4	–	–	–
	ne	123			

Iz Tablice 5. je vidljivo da nema značajnih razlika u procijenjenoj kvaliteti odnosa s ocem između dviju skupina sudionica što je utvrđeno za sve oblike rizičnog ponašanja, izuzev konzumiranja droga. Rezultati su pokazali da je skupina sudionica koja je konzumirala/konzumira drogu značajno nižom procijenila kvalitetu odnosa s ocem u odnosu na drugu skupinu sudionica. I druga su istraživanja ukazala na povezanost odnosa na relaciji otac-dijete i sklonosti konzumiranju droga, najčešće tijekom adolescencije. Primjerice, Boyd i sur. (2006.) su utvrdili da je kvaliteta odnosa na relaciji otac-kćer značajan prediktor odbijanja droga u adolescenciji, dok Barras (2000.) navodi da uključenost očeva pozitivno utječe na adolescentne djevojke u smislu smanjenog rizika za konzumaciju teških droga. Očeva uključenost tijekom odrastanja je pozitivno povezana i s drugim razvojnim ishodima kod adolescenata (Fluori i Buchanan, 2002., 2003.; King i Sobolewski, 2006.), između ostaloga i sa smanjenom konzumacijom različitih droga (Coombs i Landsverk, 1988.; Barnes, 1984.).

Budući da je od svih rizičnih ponašanja potvrđena jedino značajna veza između konzumiranja droga i kvalitete odnosa s ocem, moguće je odbaciti hipotezu H3 prema kojoj se pretpostavljalo da će sudionice koje lošije procjenjuju kvalitetu odnosa s očevima iskazati više rizičnog ponašanja u odrasloj dobi.

Kritički osvrt na istraživanje ili umjesto zaključka

Provedeno pilot-istraživanje pošlo je od pretpostavke postojanja značajne veze između očeve uključenosti u razvoj kćeri i njezina izbora rizičnog ponašanja. Očekivalo se da će djevojke i žene koje su kvalitetu svog odnosa s ocem ocijenile niskim ocjenama imati veće rezultate na skali rizičnog ponašanja međutim, rezultati to uglavnom nisu potvrdili. Ipak, pokazano je kako se sudionice značajno razlikuju u procjeni kvalitete odnosa s ocem s obzirom na konzumaciju droge. Pri interpretaciji rezultata ovog istraživanja važno je naglasiti kako je riječ o pilot istraživanju koje je obuhvatilo relativno skroman uzorak sudionica te je izostala kontrola drugih varijabli koje su mogle djelovati rizično ili protektivno na sklonost rizičnom ponašanju, a koje bi bilo neophodno uključiti u daljnja istraživanja na ovom području kako bi se s većom sigurnošću moglo zaključivati u važnosti odnosa otac-kćer tijekom odrastanja na njezine kasnije životne izbore rizičnih ponašanja. S obzirom na istraživanja koja ukazuju na važnu ulogu tog odnosa, smatra se značajnim provoditi ovakva i slična istraživanja i dalje, posebice s pedagoškog gledišta, a s ciljem operacionalizacije pedagoških programa namijenjenih roditeljima. Programi namijenjeni roditeljima koji imaju za cilj podizanje njihove pedagoške kompetencije u roditeljstvu, moraju biti više usmjereni očevima, (nego li je to do sada bio slučaj), uvažavajući činjenicu da suvremeni očevi sve češće napuštaju tradicionalnu ulogu „promatrača“ u odgoju, a postaju sve više uključeni i angažirani u život i odgoj svoje djece. Kvalitetne programe nemoguće je napraviti bez rezultata znanstvenih istraživanja koji čine temelj za njihovu izradu.

Literatura:

- Arendell, T. (1997.). *A Social Constructionist Approach to Parenting*. U: T. Arendell (ur.), *Contemporary Parenting. Challenges and issues* (str. 1-44). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Barras, J. (2000.). *Whatever happened to daddy's little girl?* New York: Random House.
- Bezinović, P., Smojver-Ažić, S. (2000.). Negativan odnos roditelja i agresivnost adolescenta: Uloga spola roditelja i spola djeteta. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 36(1), 87-98.
- Bogensneider, K. (2000.). Has family policy come of age? A decade of the state of US family policy in the 1990s. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 1136-1159.

- Boyd, K., Schcraft, A., Belgrave, F. Z. (2006.). The Impact of Mother-Daughter and Father-Daughter Relationships on Drug Refusal Self-Efficacy Among African American Adolescent Girls in Urban Communities. *Journal of Black Psychology*, 32(1), 29-42.
- Comings, D., Muhleman, D., Johnson, J., MacMurray, J. (2002.). Parent-daughter transmission of the androgen receptor gene as an explanation of the effect of father absence on age of menarche. *Child Development*, 73(4), 1046-1051.
- Coombs, R. H., Landsverk, J. (1988.). Parenting styles and substance abuse during childhood and adolescence. *Journal of Marriage and the Family*, 50, 473-482.
- Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (2006.). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing.
- Ferić I. (2009.). *Vrijednosti i vrijednosni sustavi: psihologijski pristup*. Zagreb: Alinea.
- Flouri, E., Buchanan, A. (2002.). Life satisfaction in teenage boys: The moderating role of father involvement and bullying. *Aggressive Behavior*, 28, 126-133.
- Flouri, E., Buchanan, A. (2003.). The role of father involvement in children's later mental health. *Journal of Adolescence*, 26(1), 63-78.
- Gerson, (1997.). The Social Construction of Fatherhood. U: T. Arendell (ur.), *Contemporary Parenting. Challenges and issues* (str. 119-153). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Goossen, C. (2009.). The Perceived Influence of a Father on His Daughter's Development. *Undergraduate Research Journal for the Human Sciences*, 8, 7-8.
- Harkonen, J. (2013.). *Divorce: Trends, Patterns, Causes, Consequences*. Stockholm University Linnaeus Center on Social Policy and Family Dynamics in Europe. http://www.su.se/polopoly_fs/1.133184.1366922030!/menu/standard/file/WP_2013_3.pdf (5.05.2014).
- Karpowitz, D. H. (2001.). American families in the 1990s and beyond. U: M. J. Fine, S. W. Lee (ur.), *Handbook of Diversity in Parent Education* (str. 3-14). New York: Academic Press.
- Katorski, J. (2003.). Father/daughter Relationships: Effects of Communicative Adaptability and Satisfaction on Daughter's Romantic Relationships. *Journal of Undergraduate Research*, 6, 1-5.
- Kelly, J. B. (2000.). Children's adjustment in conflicted marriage and divorce: A decade review of research. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 39, 963-973.
- King, V., Sobolewski, J. M. (2006.). Nonresident fathers' contributions to adolescent well-being. *Journal of Marriage and Family*, 68(3), 537-557.
- Klarin, M. (2006.). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Krohn, F. B., Bogan, Z. (2001.). The Effects Absent Fathers Have on Female Development and College Attendance. *College Students Journal*, 35(4), 598-608.
- Lindahl, K. M. (1998.). Family process variables and children's disruptive behavior problems. *Journal of Family Psychology*, 12(3), 420-436
- Ljubetić, M. (2007.). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor.
- Matulić, T. (2002.). Obiteljske vrijednosti i neki aspekti socijalne zaštite obitelji. *Revija za socijalnu politiku*, 9(2), 139-160.
- Mancini, L. (2010.). Father Absence and Its Effects on Daughters. <http://library.wcsu.edu/dspace/bitstream/0/527/1/Final+Thesis.pdf> (18.01.2014.)
- Moriarty, M. L., Fine, M. J. (2001.). Educating Parents to be Advocates for their Children. U: M. J. Fine, S. W. Lee (ur.), *Handbook of Diversity in Parent Education* (str. 315-336). New York: Academic Press.

- Mrnjauš, K. (2008.). Vrijednosti u odgoju: pojmovno određenje i rezultati empirijskog istraživanja. *Napredak*, 149(1), 5-21.
- Nielsen, L. (2001.). Fathers and Daughters: Why a Course for College Students? *College Student Journal*, 35, 280-317.
- Nielsen, L. (2007.). College daughter's relationships with their fathers: A 15 year study. *College Student Journal*, 41(1), 112-121.
- Norment, L., Chappell, K. (2003.). Parenting: How parents influence the way sons and daughters view their dates, spouses and the world. *Ebony*, 58(8), 35.
- Obradović, J., Čudina-Obradović, M. (2001.). Broj djece u obitelji i spol bračnog partnera kao prediktori bračne kvalitete. *Društvena istraživanja*, 10(4-5), 54-55.
- Painter, G., Levine, D. I. (2000.). Family structure and youths' outcomes: Which correlations are causal? *Journal of Human Resources*, 35(3), 524-549.
- Peterson, D. L. (2004.). Father-daughter Relationships: Does Paternal Involvement Affect Risk-taking Behavior in Women? *National Undergraduate Research Clearinghouse*, 7. <http://www.webclearinghouse.net/volume/7/PETERSON-Fatherdaug.php> (12.06.2013.)
- Perkins, R. M. (2001.). The Father-Daughter Relationship: Familial Interactions That Impact a Daughter's Style of Life. *College Student Journal*, 35(4), 616-626
- Raboteg-Šarić, Z., Pećnik, N., Josipović, V. (2003.). *Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
- Rosić, V., Zloković, J. (1998.). *Prilozi obiteljskoj pedagogiji*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci.
- Sabatier, C., Lannegrand-Willems, L. (2005.). Transmission of Family Values and Attachment: A French Three-Generation Study. *Applied Psychology*, 54(3), 378-395.
- Schaffer, H. R. (2000.). *Social Development*. Massachusetts: Blackwell Publishers Ltd.
- Scheffler, T. S., Naus, P. J. (1999.). The relationship between fatherly affirmation and a woman's self-esteem, fear of intimacy, comfort with womanhood and comfort with sexuality. *Canadian Journal of Human Sexuality*, 8, 39-46.
- Sirridge, S. T. (2001.). Parent Education for Fathers. U: M. J. Fine, S. W. Lee (ur.), *Handbook of Diversity in Parent Education* (str. 179-197). New York: Academic Press.
- Statistički ljetopis Republike Hrvatske. (2013.). Državni zavod za statistiku RH.
- Visković, I. (2013.). Međugeneracijski prijenos vrijednosti s roditelja na djecu adolescente u općini Tučepi, Split. *Školski vjesnik*, 62(2-3), 253-268.

Mrežni izvori:

<http://www.webclearinghouse.net/volume/7/PETERSON-Fatherdaug.php>

(posjećeno: 12.6.2013.)

<http://library.wcsu.edu/dspace/bitstream/0/527/1/Final+Thesis.pdf> (posjećeno: 18. 01. 2014.)

http://www.su.se/polopoly_fs/1.133184.1366922030!/menu/standard/file/WP_2013_3.pdf (posjećeno 5. 5. 2014).

Father's influence on daughter's development and behaviour

(Pilot research)

Summary

Scientific literature bears witness to the role and importance of both parents on the holistic and healthy development of the child. However, the disproportion between research into the role and importance of the mother compared to the father is distinct. The quantity and quality of involvement in the daughter's life and growth is particularly significant for the daughter's holistic and healthy development. Therefore, the aim of this pilot research was to establish whether there existed a connection between the quantity and the quality of the father's involvement in the daughter's life, and the daughter's choice of risky behaviour in adolescence and later in life.

Pilot research carried out on a sample of 127 participants showed that the female participants of the youngest age group assessed the quality of relations with the father more highly compared to older female participants. Furthermore, female participants who assessed the quality of relations with their father less favourably did not display more risky behaviour in their older years apart from a greater tendency to take drugs.

Key words: daughter, father, development, risky behaviour, involvement